

Karin Topsø Larsen, Rikke Brandt Broegaard og
Lene Havtorn Larsen

Translokalt engagement i landdistrikterne: Den mobile elites nye legeplads?

Denne artikel tager udgangspunkt i tidens stigende translokale tendenser, der er karakteriseret ved øget mobilitet og multiple stedsidentiteter. Udviklingen opbløder dikotomien mellem beboere og besøgende i de danske landdistrikter. Artiklen fokuserer på de deltidsbeboere, der engagerer sig aktivt i lokale udviklingsprojekter f.eks. som investorer i lokale forretninger, projektledere for kulturarvs- og kulturinstitutionsprojekter, eventmagere eller aktiehavere i lokale bæredygtighedsprojekter. Der ses en flertydig påvirkning af stedernes sociologi, ligesom stedskvaliteter, der i udgangspunktet er med til at motivere og tiltrække midlertidige aktører, påvirkes. Teoretisk bygges på en forståelse af stedsudviklingsprocesser som multiskalære, flerdimensionelle og dybt betinget af forskellige sociale aktørers differentierede kapacitet til mobilitet og stedsengagement. Empirisk er artiklen baseret på kvalitativ forskning foretaget i 2018 på fire attraktive nordiske øer. Undersøgelsens resultater peger på, at deltidsbeboerne indgår i en række translokale engagementsfællesskaber sammen med lokale kræfter, og at de motiveres af oplevede stedskvaliteter knyttet til forestillingen om det rurale såvel som af de fællesskaber, de indgår i – eventuelt med andre ressourcestærke deltidsaktører som hovedattraktionen. De translokale fællesskaber udgør et betydeligt stedsudviklingspotentiale, men rummer samtidig et potentiale for social eksklusion, fordi de ressourcestærke sted-skabere, der rummer både fuldtids- og deltidsbeboere, kan risikere at understøtte økonomiske gentrificeringsprocesser såvel som fremme social displacement.

Søgeord: Stedsudvikling, translokalitet, landdistrikter, rural gentrificering, engagement fællesskaber

Karin Topsø Larsen

Seniorforsker ved
Center for Regional-
og Turismeforskning

E-mail: karin.topsoe.
larsen@crt.dk

**Rikke Brandt
Broegaard**

Seniorforsker ved
Center for Regional-
og Turismeforskning

E-mail: rikke.brandt.
broegaard@crt.dk

**Lene Havtorn
Larsen**

Seniorkonsulent ved
Center for Regional-
og Turismeforskning

E-mail: lene.havtorn.
larsen@crt.dk

, hvad
klings-
de ur-
ke fra-
l(6), og
runfel-
listrik-
e af en
ængse
opvok-
sgrup-
nenne-
tydelig
rurale
kning/
urbani-
sig for,
er, der
rtidige
udvik-

idlerti-
idlerti-
en som
beteg-
eboere,
dområ-
pe som
ngage-
er dem.
raktive
ræsen-
studiet
kling.
; f.eks.
forsk-
sdelta-
(Topsø
nt i ak-
slokale
tilknyt-
ere mo-

bile og knytter sig følelsesmæssigt til flere steder skaber grobund for multilo-
kale og translokale sociale aktører, der ikke blot opholder sig flere steder, men
indgår som medlemmer af flere lokalsamfund, danner relationer og fungerer
som netværksnoder mellem steder (Gallent, 2014; Gielis, 2009; Müller & Hall,
2003; Rye, 2011).

Denne artikel bidrager til forståelsen af ruralt beliggende steders sociologi
gennem et translokalt perspektiv på lokaludvikling, der fremhæver betyd-
ningen af forbindelser og relationer for lokalområdets udviklingsmuligheder,
herunder også betydningen af den ulige fordeling af sådanne forbindelser,
og hvilke potentielle uligheder aktivisering af translokale ressourcer rummer.
Artiklen formidler resultaterne fra en forskningsundersøgelse af tilvalgsbe-
boernes engagement i fire udvalgte rurale steder og deres udvikling. Vores
forskningsspørgsmål fokuserer på, hvad der motiverer denne særlige gruppe
af sociale aktører, nemlig de midlertidige beboere, til at engagere sig i steder,
hvor de ikke bor fast? Hvilke oplevede steds kvaliteter, herunder fællesskaber
knyttet til stedet, tilbyder de steder, de engagerer sig i? Vi undersøger også,
hvilke udviklingspotentialer det translokale engagement rummer for landdi-
strikterne, og diskuterer, hvilke potentielle ulige sociale og geografiske dyna-
mikker og processer vi bør være opmærksomme på.

andre strømme (Greiner & Sakdapolrak, 2013; Harvey, 2005; Rockenbauch & Sakdapolrak, 2017; se også Tanvig, 2012), og ser såvel den fuldtidsboende som den midlertidige befolkning som (potentielt) både brugere og skabere af steder. Denne dynamiske stedsforståelse har øje for steders ekspanderende og kontraherende karakter, måske bedst beskrevet som, at steder har en form for irregulær puls, der understreger, at de er komponeret af mange ikke-faste elementer, hvor tilknytningen kan have både fysiske, emotionelle eller endog symbolske former (Massey, 2005).

Metode

Artiklen er baseret på et forskningsprojekt, der blev gennemført i 2018 (Topsø Larsen et al., 2018). Projektets empiriske del fokuserede på ikke-fastboende aktørers aktiviteter og de fællesskaber, de engagerede sig i på fire udvalgte case-øer, nemlig Bornholm, Samsø, Fanø og Gotland/Fårö. Analysen bygger på kvalitative interviews, der er blevet analyseret ud fra en teoriramme baseret på forskning om komplekse tilknytningsprocesser i en hyper mobil verden, krydset med 'second home'-litteratur fra en nordisk kontekst. Formålet med denne teoretiske ramme er at øge analysens sensitivitet i forhold til at forstå stedsudviklingsprocesser som multiskalære, flerdimensionelle og dybt betinget af sociale aktørers differentierede kapacitet til mobilitet og stedsengagement.

I alt er 18 interviews gennemført på de fire caseøer (fem på Bornholm, tre på Samsø, fire på Fanø og fem på Gotland, samt én ekspert uden tilknytning til en ø). Der var tre overordnede typer af interviewpersoner i undersøgelsen. Den ene type bestod af lokale myndigheder (kommuner og region), planlæggere, destinations-markedsførings-organisationer (DMO'er) og koordinatore fra de Lokale Aktionsgrupper. Den anden type var forskere med speciale i tilknytninger til små steder og øer, som samtidig kunne informere specifikt om translokale aktørers engagement på Gotland (den ene dog uden personlig tilknytning til øen). Disse to typer blev interviewet med henblik på at identificere eksempler på deltidsbeboere, der var engageret i lokale udviklingsindsatser og de fællesskaber, de indgik i, samt til vurderinger af, hvilken betydning de engagerede deltidsbeboeres aktiviteter og fællesskaber havde for lokalområdernes udviklingsmuligheder og sociale sammensætning. Den tredje informanttype bestod af engagerede deltidsbeboere, der var blevet udpeget af de to første informantgrupper. I alt blev syv engagerede midlertidige beboere interviewet. Formålet med disse interviews var at øge vores forståelse af aktørernes motivationer for at engagere sig, deres tilknytninger til stederne samt fællesskabernes indhold og strukturer.

Vores valg af fire velkendte, nærmest eksklusive turistdestinationer som cases gør, at vi relativt nemt har kunnet finde eksempler på engagerede translokale ressourcer. Vi formoder, at alle fire valgte turistdestinationer repræsenterer rurale steder med relativt flere translokale netværk og ressourcer

I det følgende præsenterer vi fem identificerede engagementsplatforme og deres konstituerende elementer. Da undersøgelsen var eksplorativ og har taget udgangspunkt i særligt attraktive rurale turismedestinationer, skal dette ikke ses som en endelig, udtømmende liste, men som et udgangspunkt for videre forståelse af fællesskaber og anledninger til engagement i danske land-distrikter mere bredt.

Engagementsplatform 1: Translokalt entreprenørskab baseret på lokale fødevarer. Motivationskernen i denne engagementsplatform er at være involveret i udviklingen af nye forretninger, forretningsmodeller, produkter og investeringer – primært med udgangspunkt i lokale fødevarer. Undersøgelsen fandt eksempler på disse platforme på Bornholm og Samsø, hvor entreprenante fællesskaber er opstået, båret af forretningsudvikling via translokale investeringsfællesskaber. På Bornholm har en lokal pølseproducent med et kvalitets-slagteriudsalg udviklet sin virksomhed yderligere med et multislakteri, så lokale dyr kan slagtes og forarbejdes lokalt. Dermed understøtter virksomheden Bornholms lokale kvalitetsfødevarerbrand og er med til at (videre-)udvikle dette stærke brand, samtidig med at den selv hviler på det. Finansieringen af multislakteriet blev opnået gennem en bevidst strategi om at henvende sig til de økonomisk mest ressourcestærke kunder, indbefattende en multilokal gruppe af gourmetrestaurantejere, 'foodies', kendte kunstnere med tilknytning til Bornholm og lokale dyreholdsejere. Således er investeringsfællesskabet ikke blot motiveret af at understøtte Bornholms kvalitetsfødevarerbrand, men indeholder også medlemskab af et attraktivt og eksklusivt fællesskab bestående af en elite inden for kultur- og kvalitetsfødevarer.

Engagementsplatform 2: Translokale idealistfællesskaber. Denne fællesskabstype er drevet af aktørernes engagement i at skabe samfundsforandringer. Eksemplerne relaterer sig til bæredygtigheds- og økologiske transitionsprojekter på Samsø og Bornholm, hvor rurale og naturbundne kvaliteter, som landbrugsjordsomlægning og vedvarende energiproduktion, bringer mennesker sammen. På Samsø har en lokal jordbrugsforening solgt et stort antal non-profit-aktier med det formål at opkøbe landbrug og landbrugsjord til økologisk omlægning. Dette har tre effekter: 1) fødevarerproduktionen omlægges til økologisk landbrug én ejendom ad gangen, og aktiehavere bidrager derfor meget direkte til en samfundsomstilling; 2) ved at opkøbe landbrugsejendomme på aktiebasis hjælpes unge økologiske landmænd uden kapital i gang med deres virke på forpagtningsbasis; og 3) de økologiske jordbrug producerer økologiske varer, som aktiehaverne kan købe, både når de er på Samsø og ved deres faste bopæl. Disse effekter driver aktørernes engagement, hvoraf en stor andel er deltidsbeboere på øen, eller 'fritids-samsinge' som de kaldes lokalt. På samme vis sælger Samsø Energiakademi vindmøllepark-aktier til både fuldtids- og deltidsbeboere. Begge projekter er indlejret i Samsøs transition til og brand som 100 % bæredygtig ø. De midler-

Sammenfattende kan vi sige, at engagementsplatformene eller -anledninger knytter an til nogle repræsentationer og forestillinger om det rurale og dets kvaliteter: som kvalitetsfødevarer-arnesteder, som living-labs for fremtidens bæredygtige samfund, som alternative eller frisættende mødesteder for kultureliten og som social-kapital-stærke lokalområder, hvor lokalt engagement giver adgang til værdifulde translokale fællesskaber.

Translokale aktørers engagement som væsentlig stedsproduktionsressource

De translokale engagementsfællesskaber aktiverer betydelige ressourcer af både økonomisk, social, kulturel og ikke mindst netværksmæssig karakter. Nogle projekter, som f.eks. Sønderho-havneprojekt og Bergman-filmfestivalen, ville ikke være blevet realiseret uden initiativ og ressourceanvendelse fra de midlertidige beboeres engagement. Andre projekter er økonomisk afhængige af de investeringer, de midlertidige beboere eller stedsaktører bidrager med, f.eks. Hallegård Multislagteri på Bornholm og Samsøs økologiske jordbrugsfond. Atter andre, f.eks. Vamlingbo Præstegård, ville ikke have den spændvidde, projekterne udviser hvis kernekrafterne ikke bestod af personer med betydelige netværk, fundraising-erfaring og professionelle management-kapaciteter – ressourcer, som ofte, men ikke udelukkende, bringes ind i fællesskaberne via de midlertidige beboeraktører.

Derudover påvirker de engagerede midlertidige beboere den lokale udvikling på mere indirekte og subtile måder, der har indflydelse på stedsproduktionsprocesser såvel som stedernes sociale dynamikker. I de tilfælde, hvor de igangsatte lokaludviklingsprojekter generelt opleves som afspejlede, understøttende og byggende på en eksisterende konsensus om stedets værdier, kan de accepteres som en værdifuld nytolkning (Aitken & Campelo, 2011). I visse tilfælde kan særligt kendte engagerede tilvalgsbeboere, f.eks. en tidligere finansminister i Vamlingbo eller en kendt musiker, der køber slagteriaktier på Bornholm, endog fungere som ambassadører, hvis engagement bidrager med en følelse af øget stedsværdi (Braun, Kavaratzis, & Zenker, 2013). Samtidig udgør selve projektfællesskaberne også vigtige lokaludviklingsselementer – når de sker i et velfungerende samarbejde mellem fuldtids- og midlertidige beboere, opstår og konsolideres vigtige samskabende arenaer for stedsudvikling (Giovanardi, Lucarelli, & Decosta, 2014; Kavaratzis & Kalandides, 2015).

Det er dog vigtigt at anerkende, at aktørerne ikke alene motiveres af deres stedstilknytning. De translokale aktørers – og det gælder både fuldtidsbeboere og de midlertidigt boendes – orienterings- og aktiveringsskala kendetegnes ved, at den transcenderer det enkelte sted (Smith, 1992). Blandt investorerne i Bornholms multislagteri blev nogle midlertidige beboeraktører motiveret af investorgruppens eksklusivitet – og af hvem de øvrige bidragsydere var – og således knyttede deres engagementslyst sig til deres sociale positioneringer i

ikke nødvendigvis er baseret på samme inddragende planlægningsprocesser, som hvis de var gennemført af offentlige aktører og for offentlige midler. De ikke-involverede beboere har dermed ikke nødvendigvis indflydelse på forandringsprocesserne. Der er således potentielt en betydelig ulige magtkonstellation, såvel økonomisk som social, der spiller ind i disse stedsforandrende processer (Frisvoll, 2012).

Vores undersøgelse peger på, at elementerne til en sådan magtfuldhed er til stede. Det antydes bl.a. i udsagn fra Fårö om den stockholmske filmelites 'invasion' af øen og fra Sønderho på Fanø, hvor en fuldtidsboende gav udtryk for, at havne-afsandingsprojektet oprindeligt havde været hans idé (og dermed, at gruppen af midlertidige aktører fik for megen ære for indsatsen). Det var dog ikke muligt at undersøge udfoldelsen eller konsekvenserne af magtfuldhed empirisk i indeværende forskningsprojekt. Klassiske gentrificeringsprocesser, hvor værdien af husene stiger, efterhånden som stedets attraktivitet øges, ses allerede i Visby på Gotland, i Nordby på Samsø, på Fanø og i Svaneke på Bornholm. Parallelt hermed vil der dog ofte udspille sig mere diffuse former for social udpresning, hvor (grupper af) beboere oplever, at de værdier og kvaliteter, de forbinder med det sted, de bor, ændres af andre, mere indflydelsesrige stedsbruger- og stedsproducentgrupper. Det er klassiske gentrificeringsdilemmaer i en rural/'second home'-udgave, hvor der på én og samme tid opleves et (velkomment, men ikke nødvendigvis styret eller demokratisk) udviklingsskub og potentielt en utilsigtet social ulighedsproces, hvor de ikke-aktive beboere mister stedsdefinitionsterræn (Müller, 2011). Det kan også kaldes 'displacement pressure', hvor fuldtidsbeboere føler sig presset ud af stedet rent identitetsmæssigt, fordi nye (midlertidige) beboergrupper ændrer følelsen af stedet (Marcuse, 1985). Man bliver, kort sagt, en fremmed i sit eget lokalområde. Er der stadig plads til at mødes og drikke en håndbajer, når et fiskerskur i en lille havn bliver omdannet til en dyr sommervinbar?

Vi anskuer dette fænomen som udtryk for, at landdistrikterne er ved at indtage en ny position som den mobile elites nye legeplads. Prieur og Rosenlund (2010) har påpeget, at en global og international orientering knyttet til en række æstetikker udtrykt gennem den 'rette' musik- og madsmag, visse politiske holdninger samt mobile livstille anerkendes som høj kulturel kapital i dagens Danmark. Vi argumenterer for, at de engagementsplatforme, vi har identificeret, udtrykker en række kulturelle præferencer og praksisser, der udviser en højt anerkendt kulturel kapitalværdi, som påvirker både by og land, og er forbundne. Ved at indstifte bestemte præferencer og praksisser som værende af høj kulturel kapital, devalueres samtidig andre sociale praksisser og livsformer. De, hvis værdier er i fare for at blive nedvurderet, er også de, der ikke er en del af de translokale fællesskaber. Det er de 'stedsfaste' (Qvortrup Jensen, 2017); de, der er genstand for andres mobilitetskapacitet (Massey, 2012), der mister indflydelse.

ngs-

ertidige
akter på
s øgede
aktørers
ret på at
ke fuld-
runder
ndersø-
trækker
le desti-
tser, der
ra ikke-

ne akti-
ledning
ed, hvor
elemen-
de selve
også et
en kon-
nidlerti-
ledning
e rurale
æredyg-
eter for-
kultur-
aliteter,
lgør 'ru-
konsta-
selv, der
ocialt og
bud på,
e, er en-
difulde,
ulturelle

som de
erke ful-
planlag-
entielle)
de i den

lokale udvikling og på sigt opleve en form for 'displacement' eller stedsfremmedgørelse, vi kan betegne rural gentrificering.

I forlængelse heraf argumenterer vi for, at de voksende translokale forbindelser mellem landdistrikterne og byerne skal ses som udtryk for, at landdistrikterne er en integreret del af de kognitive-kulturelle værdiskabelsesprocesser, og vi må overveje, om de kompakte netværk, vi observerer i byerne, har multi- og translokale udløb, som vi skal være opmærksomme på. De translokale aktører og deres netværk, som er i fokus i denne artikel, og de særlige steds-kvaliteter i landdistrikterne, der aktiverer og forankrer dem, udgør værdi- og kapitalfulde forbindelsesled mellem by og land.

De translokale fællesskaber udfordrer ikke alene dikotomien mellem land og by og mellem fastboende og besøgende, men udvisker også forskellene mellem de ressource typer, der aktiveres i arbejds- og fritidssfæren, når kompetente, kreative og erfarne sociale aktører engagerer deres management kompetencer samt deres fundraising-, innovations- og sociale netværk. Vi antyder en forståelse, hvor udvalgte attraktive steder fungerer som en slags rurale kreativtetsfremmende rum. I den forbindelse foreslår vi, at den type rural gentrificering vi har sat fokus på, kan betegnes som en form for 'kreatificering' af landdistrikterne, en proces, der også resonerer med Boltanski og Esquerres (2017) begreb om berigelses-økonomien, hvor kapitalismens profitmaksimering ikke kun fortættes rumligt, men også gennem en øget social værdisætning af bestemte steds-former. Med andre ord argumenterer vi for, at udvalgte destinationers stedsværdi stiger gennem de ressource stærkes ('de riges') efterspørgsel efter stedernes kvaliteter som kreative frirum – og denne stedsvalorisering skubber andre, mindre ressource stærke aktører ud.

Anerkendelsen af, at mange af de aktiviteter, der udvikler ruralt beliggende steder, sker i translokale fællesskaber, stiller yderligere spørgsmålstegn ved vores forståelse af steder: Hvor starter de, og hvor stopper de, og hvilke potentialer har selv perifært beliggende lokaliteter, hvis de stedsaktører, der er med til at skabe dem, ikke er begrænset til folk med folkeregisteradresse i landdistriktet, men defineres af deres engagement og, af de stedsbaserede fællesskaber, de indgår i? De translokale fællesskaber konkurrerer i højere grad på prestigefyldt engagement. Vinderne er de steder, der bedst er i stand til at tiltrække og engagere ressource stærke mennesker, en slags translokal kreativ klasse eller kultur-kognitiv elite. Som Richard Florida skelsættende har argumentet for, tiltrækkes personer, der har kreative kompetencer til, steder med særlige steds-kvaliteter. Det gælder både natur-, kultur- og arkitektoniske steds-kvaliteter såvel som tilstedeværelsen af andre ligesindede, kreative personer (Florida, 2004). Florida argumenterer for, at det er ansamlingen af større grupper af kreative personer, der netop giver stederne økonomiske udviklingsfordele (Florida, 2014). Floridas tese og empiri er som bekendt baseret på byudviklingsprocesser og -hierarkier i

processer
udviklingsvil-
edsengag-

fokus på i
der, som
i et mul-
tioner el-
lse heraf
studeret,
lokale ud-
åledes et
nod hin-
mslokale
t landdi-
nceland-
oces, der
politiske

liser
kal tid
differen-
tialer.
f landdi-
ge deres
lokale op-
distrikts-
aler her-
boltanski
istrikter,
akter for
teter for-
derstøtte
afgræn-
varer og
identitet.
elv også
er en høj
lt sociale
at der er
ag (Sikor

et al., 2013), hvilket blandt andet indebærer, at engagerede midlertidige beboeres sociale, kulturelle og økonomiske medproduktion af stedet inddrages i lokale planlægningsprocesser. Når steder forstås i relation til hinanden, og vi anerkender, at disse relationer er dybt forankret i multiskalære og flerdimensionelle ulighedsp processer, må vi samtidig anerkende et udtalt behov for at regulere disse stedsrelationer (Slätmo, Vestergård, Lidmo, & Turunen, 2019). Det er vigtigt, fordi stedsreguleringspolitikker i høj grad er med til at sætte rammer og ressourcegrundlag for udviklingen på landet. Betimelig kritisk forskning, der kan bidrage til governance-aktørers problemfeltforståelse kalder på os – inden udviklingsprocesser og stedspolitikker, som kun vanskeligt lader sig rulle tilbage, vedtages.

Litteraturliste

- Adamiak, C., Pitkänen, K., & Lehtonen, O. (2017). Seasonal residence and counterurbanization: the role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal*, 82, 1035-1050. <https://doi.org/10.1007/s10708-016-9727-x>
- Adey, P. (2006). If mobility is everything then it is nothing: Towards a relational politics of (im)mobilities. *Mobilities*, 1(1), 75-94. <https://doi.org/10.1080/17450100500489080>
- Aitken, R., & Campelo, A. (2011). The four Rs of place branding. *Journal of Marketing Management*, 27(9-10), 913-933. <https://doi.org/10.1080/0267257X.2011.560718>
- Back, A., & Marjavaara, R. (2017). Mapping an invisible population: the uneven geography of second-home tourism. *Tourism Geographies*, 19(4), 595-611. <https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1331260>
- Boltanski, L., & Chiapello, E. (2007). *The New Spirit of Capitalism* (Paperback). London ; New York: Verso.
- Boltanski, L., & Esquerre, A. (2017). Enrichment, profit, critique. A Rejoinder to Nancy Fraser. *New Left Review* 106, 67-76.
- Braun, E., Kavaratzis, M., & Zenker, S. (2013). My city – My brand: The different roles of residents in place branding. *Journal of Place Management and Development*, 6(1), 18-28. <https://doi.org/10.1108/17538331311306087>
- Brickell, K., & Datta, A. (2011). *Translocal Geographies. Spaces, places, connections*. Ashgate.
- Broegaard, R., Topsø Larsen, K., & Havtorn Larsen, L. (2019). Translocal communities and their implications for place branding. In C. Cassinger, A. Lucarelli, & S. Gyimóthy (Eds), *The Nordic Wave of Place Branding*. Cheltenham: Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781788974325.00019>
- Copus, A.K. (2001). From Core-periphery to Polycentric Development: Concepts of Spatial and Aspatial Peripherality. *European Planning Studies*, 9(4), 539-552. <https://doi.org/10.1080/09654310120049899>
- Farrugia, D. (2016). The mobility imperative for rural youth: the structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities. *Journal of Youth Studies*, 19(6), 836-851. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1112886>
- Fisker, J.K. (2016). *Interessebaserede fællesskaber som grundlag for fritidsklynger*. Esbjerg: Center for Landdistriktsforskning, Syddansk Universitet.